

ρου αποδίδει τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως ζωῆς πού ἔχει ὁ καλλιτέχνης, καὶ ὄχι τὴν ἀτμοσφαιρικὴν ἀλήθεια.

Ὁ καλλιτέχνης πού βρίσκεται σὴ βαθμίδα αὐτὴ μεταδίδει στὸ ἔργο του τὴ ζωὴ του (αἰσθήματα, συναισθήματα, μνήμη, σκέψη, κρίση, κτλ.) καὶ τὴν ἐργασία του τὴ χαρακτηρίζομε μὲ τὸν ὄρο: Μ ε τ ἄ δ ο σ η.

Κάποτε ὁ καλλιτέχνης αὐτῆς τῆς βαθμίδας βρίσκεται σὲ πραγματικὰ δημιουργικὴ κατάσταση.

Ἡ θέληση παύει νὰ ἐνεργεῖ κυριαρχεῖ ἡ ἐνδόγνοση· τὸ ἄτομο καὶ ἡ προσωπικότητα ὑποχωροῦν σὲ μιὰ ὑπερένταση τοῦ «ἐγὼ» νὰ χυθεῖ, νὰ ἐκφραστεῖ, νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὴν ἀγωνία τῆς ζωῆς, δημιουργώντας ἓνα ἔργο.

Δὲν εἶναι πιά ἡ δυσσαμονία τοῦ ἐσωτερικοῦ πρὸς τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο πού προκαλεῖ τὴν ἀγωνία, ἀλλὰ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀταξία. Γίνεται μιὰ πάλη, πού εἶναι ἀντικείμενο ξεχωριστῆς ἐρευνας· καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς εἶναι νὰ ἐκδηλωθεῖ ὁ καλλιτέχνης σὲ ἔργο πού ἔχει ξεχωριστὴν ὑπαρξη.

Τὴν ἐκδήλωση σὲ ἔργο αὐτῆς τῆς κατάστασης τὴν ὀρίζομε: Π α ρ ἄ δ ο σ η.

ΜΙΜΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΠΑΝΩ ΣΕ ΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ κ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Ὁ κ. Κλέων Παράσχος σὲ ἄρθρο του στὴ «Νέα Ἐστία» (1 Μαΐου) «Ἐνας ποιητὴς» κάμει περαστικὰ καὶ μερικὲς παρατηρήσεις γιὰ τοὺς ἀναγνωρισμένους παλαιούς μας ποιητὲς. Ἀπόρησα διαβάζοντας στὸ ἄρθρο αὐτὸ πὼς ὅλοι δὲν εἶναι τὸ περισσότερο «παρὰ ἐπαναλήψεις».

Βεβαίως οἱ ἀληθινὰ μεγάλοι μας ποιητὲς δὲν ἐπαναλαμβάνονται. Ἡ τεχνοτροπία τους φυσικὰ μένει ἡ ἴδια. Τὸ ὕφος κάθε συγγραφέα μὲ ἀξία μορφώνεται στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ σταδίου του καὶ μετὰ μένει τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ «ἐπανάληψη».

“Όσο για τὸν Καβάφη — τοῦ ὁποίου ὁ κ. Παράσχος ἀναφέρει τὸ ὄνομα — νομίζω ὅτι εἶναι ὀλοφάνερο, ἂν ἐξεταστῆ προσεκτικὰ ἢ ποιήσῃ του, πὼς δὲν ἐπαναλαμβάνεται. Ἔχει μορφώσει τὸ ὕφος του καὶ ἐκδηλώνεται πάντα μὲ τὴν ἴδια τεχνοτροπία, τὴν τεχνοτροπία τοῦ Καβάφη.

Γράφτηκε καὶ ἄλλοτε στὴν «Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη» πὼς ἐπανάληψη δὲν ὑπάρχει στὸ ἔργο του.

Ἐργάζεται, ὡς γνωστὸν σὲ τρεῖς περιοχές: τὴν ἱστορική, τὴν αἰσθησιακὴ καὶ τῆς σκέψης. Κάθε καινούριο του ποίημα κομίζει σὲ μιὰ ἀπτῖς περιοχές αὐτὲς ἢ κάτι νέο ἢ καμμιά συμπλήρωση.

Ἄς δώσω μερικὰ παραδείγματα. Στὰ 1911 φάνηκε τὸ ποίημα «Ἡ Δόξα τῶν Πτολεμαίων». Ἐντονο, θριαμβευτικὸ, καυχησιάρικο. Τὸ πᾶν εἶναι ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Σελευκίδης εἶναι γελοῖος κοντὰ του.

Φέτος δημοσιεύτηκε τὸ «Ἐν Σπάρτῃ». Τελεία ἀλλαγὴ, ἄλλος κόσμος. Ἡ μεγάλη βασιλεία τῆς Αἰγύπτου πὼς μικραίνει αἰφνίδια, τὶ ἄσημη πὺν φαίνεται στὴν ἀντίληψη τῆ σπαρτιατικῆ! Ὁ μεγάλος Μονάρχης πὺν κάθεται στὴν Ἀλεξάνδρεια

» Εἶμ' ὁ Λαγίδης βασιλεύς....

»

» Ἡ Μακεδὼν ἢ βάρβαρος δὲν βρίσκεται κανεὶς

» ἴσος μου ἢ νὰ μὲ πλησιάζει κάν»,

ἔγινε τώρα περιφρονημένα, χαμηλά, ζαρωμένα

«Ἐνας Λαγίδης χθεσινός».

Ἄλλο παράδειγμα. Στὰ 1922 φάνηκε τὸ «Ὑπὲρ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας Πολεμήσαντες» γιὰ τὸ ὁποῖο ἔγραψε τελευταῖα μιὰ ἔξοχη κριτικὴ ἀνάλυση ὁ κ. Γ. Σαρηγιάννης. Ὁ Ἀχαιὸς τοῦ ποιήματος ἐκείνου δυσανασχετῆ, διαμαρτύρεται ἐναντῖα στοὺς κατηγοροὺς λέει

«Ἄνδρεῖοι σεῖς πὺν πολεμήσατε καὶ πέσατε εὐκλεῶς».

Εἶναι πεισματωμένος.

» Ὅταν θὰ θέλουν οἱ Ἕλληνες νὰ καυχῆθοῦν

» τέτοιους βγάζει τὸ ἔθνος μας θὰ λένε

» γιὰ σᾶς. Ἔτσι μεγάλος θᾶναι ὁ ἔπαινός σας».

Μετὰ τρία χρόνια ὁ Καθάφης ἐπιστρέφει στὴν ἱστορικὴ περιπέτεια τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀχαιῶν, καὶ δημοσιεύει τὸ ποίημα «Εἰς Ἱταλικὴν Παραλίαν». Ἄλλος τόπος, ἄλλη ἀτμόσφαιρα. Οὔτε πείσμα, οὔτε διαμαρτυρία, οὔτε «ἐπέσατε εὐκλεῶς», οὔτε «ἄωμοι σεῖς», οὔτε «τέτοιους βγάξει τὸ ἔθνος μας». Μονάχα καημός, μονάχα μελαγχολία. Τὸ ἄκρον πένθος :

«Λάφυρα ἑλληνικά, ἢ λεία τῆς Κορίνθου».

Εὐρύνεται ψυχικὰ ἡ περιπέτεια· ἀπλώνεται μὲς στὴ θλίψη. «Λάφυρα Ἑλληνικά».

Κι ἄλλο παράδειγμα. Τὰ ποιήματα γιὰ τὸν Ἰουλιανό. Στὰ 1923 βγαίνει τὸ «Ἰουλιανὸς ὁρῶν ὀλιγοῦριαν», — ὅπου ὁ Καθάφης παίρνει τὴ στάση του ἀπέναντι τοῦ Ἰουλιανοῦ, στίση κατάκρισης, χριστιανικῆ. Ἡ προσπάθεια τοῦ Ἰουλιανοῦ ἢ ἀσύμφωνη πρὸς τὸν γύρω του κόσμον :

«μὰ δὲν μπορούσαν κίολας νὰ παίζουσαν σὰν κι' αὐτόνα.

.....
«Ἕλληνες ἦσαν ἐπὶ τέλους. Μηδὲν ἄγαν, Αὔγουστε».

Στὰ 1924: «Ὁ Ἰουλιανὸς ἐν Νικομηδεῖα». Ἄλλη ἄποψη, τὰ πρῶτα βήματα στὴν ἀποστασία του. Στὰ 1925: «Ὁ Ἰουλιανὸς καὶ οἱ Ἀντιοχεῖς». Ἄλλη πάλι ἄποψη: ἡ παράδοξη θέση πὼς ὁ ἀντιχριστιανικὸς Ἰουλιανὸς ἦταν ὁ σεμνότυφος καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀντιοχείας ἦταν οἱ ἀνήθικοι, οἱ φιλήδονοι. Φέτος τὸ «Οὐκ ἔγνως»: ἄλλη, νέα πάλιν, ἄποψη: ἔτοιμοι οἱ χριστιανοὶ νὰ πολεμήσουν τὸν Ἰουλιανὸ μὲ τὰ ὄπλα του. (1)

Θὰ μπορούσα νὰ γεμίσω σελίδες καὶ σελίδες μὲ παραδείγματα, τίποτα τὸ εὐκολώτερο, ἀφοῦ βασικὴ ἀρχὴ τῆς καθαφικῆς σύνθεσης, ὅπως εἰπώθηκε καὶ ἄλλοτε στὴν «Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη», εἶναι ἡ μὴ ἐπανάληψη. Βασικὴ ἀρχὴ αὐστηρότητα τηρουμένη καὶ ὀλοφάνερα ἐκδηλουμένη.

ΚΛΕΩΝ ΒΕΡΙΟΣ

1) Τὸ «Μεγάλῃ συνοδεία ἐξ ἱερέων καὶ λαϊκῶν» (1926) εἶναι l'apaisement.

» Ὁ μιαιφόνος, ὁ ἀποτρόπαιος
» Ἰουλιανὸς δὲν βασιλεύει πειά».